

Albanera literario batua (2)

Albanera literario batuaren arazoa burubidatzea, ortografiarena baino zailagoa izanen da. Eta erabaki ere, astiro ibiltzea erabaki zuen Batasunaren Biltzarreak. Problema hau orain arte ezin erabaki izan da, bi dialektuek —iparraldeko gegikoak eta hegoaldeko toskikoak— indar berdintsua baitzuten. Eta bien alde zegoen arrazoirik franko. Bi dialektuen arteko etsaitasuna,* aldiz,* zaharra da, eta, hizkuntzako berezitasunaz aparte, maiz* erlijio diferentziek eta bestelakoek ere suztatua. Bi dialektuen arteko etsaitasun hau XIX. mendearen azken aldean eta XX.aren hasieran burruka bizi bizitaraino ailegatu zen. Garai honetan indartu zen albaniar literatura, hain zuzen bi dialektutan hautsita, eta elkarren etsai biziren moduan ziharduten bi dialektutan. Alfer alferrikakoak izan ziren, albanera literario batu bat sortzeko entseiu* guztiak. Akordiorik ezin lortu izan zen: hegoaldekoek toskikoan eta iparraldekoek gegikoan idazten jarraitzen zuten.

Desarrolloak, hala ere, toskikoaren alde erabaki du, dirudienez. Ez, noski, literaturaren berezko desarrolloak, gobernuaren laguntzarekin egin ahal izan denak baizik. Dinamika soziologikoak erabaki du. Problemarik gaitzena, beti ere, Jugoslavian bizi diren 1,3 milioi albaniarrek jarren zuten: hauek dialektu gegikoa hitz egiten, idazten eta eskoletan erabiltzen dute. Baina 1968.ean, Tiranako gobernuaren eta honek sortutako errealitateen kontsiderazioz toskikoa erabiltzea erabaki zuten Jugoslabiako albaniarrek ere. Eta, horrekin, ia erabaki* samarturik gelditzen zen aspaldiko burruka. Toskikoa Albaniako administrazio zentralaren hizkuntza da; eta horrek sortu du dialektu honen aldeko erabakia. Dena den, Tiranak darabilen toskikoa ez da toskiko hutsa, gegikoari harturiko osagarri askoz hornitua baizik: toskiko osatua dei geniezaioke, justu hitz egitekotan.

Hizkuntza literario baturik sortzeko, lehen lehenengo problema* ortografia bateratzea da. Ihazko Biltzarreak ezin erabat* bateratu izan zuen ortografia: diferentzia gehiegi zegoen, eta amor emateko borondate gutiegi. Orduan, jakitunen batzorde bat izendatu zen, eta honi enkargatu zaio punturik zailenak erabakitzea. Aurten egin behar du hori. Gero, batzorde honek erabakiko duen ortografiarekin, hiztegi oso bat egin eta argitaratuko da, 1975. urterarte. Lan hauk* guztiok gobernuaren laguntzarekin egiten dira.

Oraino ez dago jakiterik, literatur hizkuntza batuan dialektuen ezberdintasuna nola superatuko den. Makina bat hautsi-mautsi* egin beharko da, guztiak —edo inor ere ez— kontentatzeko. Hala ere, honez gero garbi ikusten da, albanera literario batuak enbor legez* toskikoa hartuko duela, eta, funtsean,* toskiko osatuaren antza edukiko duela. Mailaz maila eta epez epe joanez, 1975.-erako, albanera literario batua sortuta egongo da.

Ez da batere harritzekoa, batasun asmo honi egin zaion no dexente gehiago dira gegikoa hitz egiten dutenak. Gegikoak literatura zaharragoa eta aberatsagoa du, bestek baino. Zientifikoentzat ere gegikoa interesgarriagoa da toskikoa baino, forma arkaikoagoak gorde baititu (eta egon ere, albanologo atzerritarrak beti gegikoaren alde egon dira, albanera batuaren hauzietan). Herbestean oraindik aurki daitezkeen hiztegi eta gramatika albaniarrek beti gegikoan oin hartu dute, eta abar. Hala eta guztiz ere, toskikoa nagusitu da, Estatuaren indar politikoa tradizio literario eta interes zientifiko guztiak baino dezisiboagoa da eta.

Albanera batua ere «penaz eta dolorez» egindako operazio batez bakarrik sor daiteke. Dialektutan hautsita esistitzea guztiz sanotzat dadukanak batez ere, ez du batasun horretan pozik izango. Baina dialektutan hautsita segitzerik ez dagoela konprenitu duenarentzat, gauza ttipiak izango dira galduko diren edertasunak, batasunaz irabaziko denaren aldean. Gainera, albanera literario batua indartutakoan,* «galdutako» edertasun asko atzera errekupera liteke astiro astiro. Lehenengo asko sinplifikatu beharko baita (ahalik gehiena); baina geroago albanera literarioa aberastu ere egin ahal izango da, horretarako adina* bete* dezanean. Sasoitzen denean. Bi epeok berezi beharra dago. Albanera literarioa indartzen denean, berez errekuperatuko ditu, behar dituen eder-* eta aberastasunak!

Arrazoi literario eta linguistiko guztien kontra, toskikoaren alde erabakitzeke arrazoa (eta linguistak nahiz literatoak GAUR ados dira erabaki horrekin) haxe izan da: egungo* informazio medioetan eta administrazioan toskikoa nagusiturik dagoela. Beraz, «literaturan» pobregoa bada ere, «basian» jadanik* toskikoa ngusitu dela. Eta literatoek eta linguistek ondo dakite, azkenean «basiari» jarraitu beharra dagoela gauza hauetan. Hizkuntza han «egiten» baita. Beharbada, «basiaren» horrelakoxe konfigurazioan, politikoez burubide nahiko aldrebesak erabili badituzte ere. «Un hecho vale más que un alcalde» esan ohi baita.

LAZKANO MENDIZABAL

geniezaioke, geinskio

zaio, jako

BIZKAIKO AURREZKI KUTXA

Erakunde honek,
Bilbon eta Probintzia osoan,
gizarte premia guztietarako
laguntzarik zabalena ematen dihardu,
eta osakuntza arloan laguntasunik jatorrena.

Zeure dirua gordetzeko:

Caja de Ahorros Vizcaina

Bulego nagusia:

**Plaza de España, Bilbo
Tel. 243600 - 211290**

Hiriburuan 17 agenzia

Probintziako herri nagusietan
75 ordezkaritza

Madriko agenzia:

**I.C.C.A. Alcalá, 27
Tel. 2214995**